

10. Федорчук В. М. Соціально-психологічний тренінг «Розвиток комунікативної компетентності ви-кладача»: навч.-метод. посіб. / В. М. Федорчук. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2004. – 240 с.

The subject of article is the problem of future preschool teachers' emotional culture's formation, in particular, the need to use trainings and game technologies in future teachers' practical education. The author determines the indicators of the quality of students' professional skills, formed during active training. The analysis of psychological and educational research of the problems was made.

The aim of the article is theoretical substantiation of the role and importance of emotional culture in professional activity of a future preschool teacher, to show the importance of using trainings and game technologies in the formation of students' emotional culture. Emotional culture is not formed independently and does not depend on the length of pedagogical activity, so it should be formed during training. To enhance the emotional culture of future teachers we have used a variety of teaching methods, including the training «Formation of the emotional culture" and business games. The aim of the trainings were to develop students' reflection of their own emotional condition. The exercises taught how to create symbols and were focused on finding and opening of self-expressive resources. It has been showed how to understand the emotional condition of other people through the analysis of non-verbal means of expression. The students were able to demonstrate a typical character of establishing of the relationships with others and the ability to make the presentation of themselves in the group. The special situations which limited the impact of social attitudes were simulated, it helped students to become more relaxed and natural in their behavior. During relaxing trainings the students acquired skills of relaxation and self-regulation. These trainings help not only to improve the process of students' professional education and to assimilate better the theoretical material of the professional disciplines but also give each student the best opportunities for personal and professional development.

Key words: *emotional culture of preschool teacher, methods and forms of activation student, activity, training, game technologies, business game.*

УДК 796(07)

Анатолій Воліченко, Василь Гогоць
Anatolii Volichenko, Vasyl Hohots'

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

THEORETICAL ASPECTS OF PREPARING FUTURE SPECIALISTS IN PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS TO THEIR PROFESSIONAL ACTIVITY

Автори статті стверджують, що одним із напрямів підвищення ефективності професійної освіти в цій галузі є розробка системи впровадження нових педагогічних та здоров'язбережувальних технологій, які підвищують можливості вищої професійної освіти студентів, активізують освітню діяльність, дозволяють оптимізувати процес професійної підготовки соціально активного, компетентного фахівця, здатного творчо адаптуватися до нових форм і змісту роботи. У вирішенні цього завдання сьогодні великої ваги набувають спортивно-ігрові технології навчання.

Ключові слова: *професійне становлення, зміст педагогічного процесу, традиційні стереотипи, інноваційна діяльність, спортивно-ігрові технології, фахівці фізичної культури.*

Професійне становлення педагога відбувається на основі всебічного розвитку особистості. Цей безперервний процес містить професійно-педагогічну орієнтацію школярів, підготовку майбутніх учителів у педагогічних навчальних закладах, адаптацію випускників до професійної діяльності, зростання педагогічної майстерності через самовиховання, самоосвіту та накопичення практичного досвіду.

На сучасному етапі освоєння педагогічної професії випускник факультету фізичного виховання повинен приступати до практичної діяльності достатньо зрілим фахівцем з належним рівнем професійно-педагогічної готовності, педагогічної майстерності, педагогічної культури. Він має творчо мислити, самостійно приймати рішення в різних складних ситуаціях, бути активним у громадському житті. Разом з тим, як цілі підготовки фахівців фізичної культури і спорту виступають не лише певні, винятково професійні характеристики, серед яких індивідуальні спортивні результати не є визначальними, але й зростаючою мірою і особистісні якості людини, її спосіб життя, рівень культури, інтелектуальний розвиток [6, с. 84-93].

Професійна підготовка вчителя вимагає чіткої орієнтації на модель, яка повинна не тільки відповідати потребам школи, але й випереджати їх. При цьому необхідно передбачати результати підготовки майбутніх фахівців як компетентних, професійно готових до праці не через п'ять років, після завершення вищого навчального закладу, а мінімум на 15-20 років уперед, враховуючи розвиток суспільства та педагогічної професії.

Аналіз сучасної практики фізичного виховання підтвердив актуальність формування у майбутніх бакалаврів з фізичного виховання принципово інших підходів до навчальної діяльності, розуміння й оцінки особливостей високопродуктивної педагогічної діяльності, що є протилежними існуючим традиційним стереотипам. До того ж, практика показує, що випускники, які отримали диплом бакалавра з фізичного виховання, включаються у фахову педагогічну діяльність і лише тоді з'ясовується їх професійно-педагогічна непридатність до обраної професії. Тому необхідно обґрунтувати наповнення змісту педагогічного процесу у відповідних вищих навчальних закладах з метою формування специфічних для даної педагогічної професії умінь [1].

З огляду на важливість вирішення зазначеної проблеми, актуальними є праці багатьох вітчизняних науковців. Зокрема, концептуальні засади професійної підготовки педагогічних кадрів та питання, пов'язані з реформуванням, оновленням змісту освіти, досліджували В.П. Андрущенко, Ю.К. Бабанський, В.П. Безпалько, С.У. Гончаренко, Р.С. Гуревич, В.Г. Кузь, А.О. Лігоцький, Н.Г. Ничкало, В.К. Сидоренко, Л.О. Хомич, Я.В. Цехмістер. Проблеми змісту, методів та форм навчання і виховання майбутніх фахівців знайшли відображення у працях О.В. Бріжатога, Ю.О. Коваленка, В.М. Мазіна, С.О. Сисоєвої, О.В. Тимошенка, Г.А. Чередниченко та ін. Питання аналізу та розвитку професійної компетентності сучасного фахівця, її складових вивчали Л.В. Безкоровайна, В.А. Болотов, Ю.В. Варданян, О.В. Онопрієнко та ін. [2].

У сучасному суспільстві існує попит на виховання творчої особистості, здатної мислити самостійно, генерувати оригінальні ідеї, приймати нестандартні рішення. Сучасна система вищої освіти в Україні ставить нові вимоги до професійної підготовки майбутніх педагогів. Критерієм формування готовності студентів факультету фізичного виховання до викладацько-тренерської діяльності має бути достатній рівень їх компетентності, що виражається в опануванні теоретико-методичними знаннями в межах навчальної програми, вмінні використовувати педагогічні, фізіологічні та біомеханічні знання і навички у професійній діяльності.

Професіограми, за якими ведеться професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів, не є сталими моделями; змінюються умови праці, оновлюється освітній простір – трансформуються й вимоги до створення умов становлення професіоналізму та самодостатнього розвитку особистості [5, с. 48-52], які виявляються в підготовці вчителів фізичної культури до подальшого продуктивного оволодіння педагогічною діяльністю.

Тому в системі освіти інтенсивно відбувається пошук способів підвищення ефективності навчального процесу для максимального наближення системи підготовки випускників вищих навчальних закладів до моделі професіонала [3, с. 42-46].

На нашу думку, в умовах такого занепаду системи фахової підготовки майбутніх бакалаврів з фізичного виховання необхідно врахувати вплив освітніх парадигм на їх професійно-педагогічну освіту. При цьому треба звернути увагу на факт перманентного оновлення світового освітнього простору. Таким чином, вважаємо, що у системі вищої педагогічної освіти майбутніх бакалаврів з фізичного виховання виникла потреба кардинального перегляду традиційної освітньої парадигми та конструювання її у якості нової надихаючої за своїм змістом, організаційними формами, методами, засобами та прийомами навчання. Це, ще раз підтверджує актуальність пошуку шляхів модернізації професійно-педагогічної підготовки майбутніх бакалаврів з фізичного виховання у відповідних вищих навчальних закладах України.

Мета статті – обґрунтувати теоретичні аспекти підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до професійної діяльності засобами спортивно-ігрових технологій.

Нова концепція розвитку фізичного виховання України обумовлює необхідність відповідних змін у підготовці майбутніх учителів фізичної культури. Сучасний підхід до навчання та виховання студентів напряму підготовки «Фізичне виховання» має забезпечувати відповідний рівень знань випускників, створювати можливості для формування в майбутніх учителів фізичної культури активної життєвої позиції, розвивати широкий світогляд та педагогічне мислення, психолого-педагогічні здібності й педагогічну майстерність.

В останні роки помітно зріс інтерес до вивчення ролі і місця фізичного виховання в системі освіти, переглядаються сформовані раніше підходи. Це знаходить висвітлення у змісті освітнього стандарту, у навчальних планах і програмах, пошуку шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

З огляду на це, сучасні вимоги до професійної компетентності вчителя, його практичної підготовки набувають більш вираженого характеру та мають бути спрямовані на формування особистості педагога з такими якостями, які відповідали б наявним вимогам сьогодення і забезпечували успішність практичної діяльності.

Розглядаючи професійну підготовку майбутнього педагога та його професійну діяльність, у тому числі вчителя фізичної культури, ми звернули увагу, передусім, на її зміст, тому що вона несе в собі певну сукупність знань умінь і навичок, володіння якими дає змогу працювати спеціалістам на високому методичному рівні. Адже саме змістово-процесуальний блок моделі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури вміщує зміст, форми, методи, засоби, технології, тому відповідність змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури вимогам соціального замовлення повинен забезпечуватися за рахунок розширення структури, змісту навчання та виховання.

У психолого-педагогічній літературі проблема професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до практичної діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі має багатоаспектне теоретичне висвітлення, зокрема, майбутній учитель фізичної культури має бути підготовлений до викладацької, навчально-виховної, науково-методичної та організаційно-керівної діяльності у системі середньої освіти відповідно до отриманої спеціальності. Типовими видами його діяльності є: навчально-виховна, фізкультурно-оздоровча, спортивна, організаційна та рекреаційно-профілактична робота. Означені вище види діяльності включають: планування процесу фізичного виховання; організацію і проведення уроків фізичної культури; проведення навчально-тренувальних занять, організацію секційної роботи, підготовку шкільних команд до змагальної діяльності; пропагування здорового способу життя та контроль за рівнем здоров'я і фізичної підготовки учнів; підвищення власного професійного рівня, узагальнення та впровадження передового досвіду роботи. Саме тому виникає потреба в ефективних засобах фізичного виховання, спрямованих на розвиток психомоторних функцій, які мають особливе значення у професійній діяльності та здоров'ї індивіда [4, с. 107-112].

Одним із напрямів підвищення ефективності професійної освіти в цій галузі є розробка системи впровадження нових педагогічних та здоров'язбережувальних технологій, які підвищують можливості вищої професійної освіти студентів, активізують освітню діяльність, дозволяють оптимізувати процес професійної підготовки соціально активного, компетентного фахівця, здатного творчо адаптуватися до нових форм і змісту роботи. Сьогодні як ніколи великої ваги набувають так звані спортивно-ігрові технології навчання.

В. Наумчук у навчальному посібнику «Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в процесі самостійної роботи зі спортивних ігор» висвітлив теоретичні засади професійної підготовки та самостійної діяльності студентів факультетів фізичного виховання, розкрив значення курсу спортивних ігор для професійного становлення майбутніх учителів фізичної культури, обґрунтував педагогічні умови вдосконалення їхньої фахової підготовки у процесі самостійної роботи зі спортивних ігор [8, с. 46-48].

Виявлено, що спортивно-ігрова діяльність майбутнього вчителя фізичної культури в ЗНЗ має розроблену законодавчо-правову базу у вигляді нормативних актів (указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів, рішень МОН України, Державного комітету молодіжної політики, спорту і туризму України, розпоряджень Федерації футболу України та інших громадських спортивних організацій, навчальних планів і програм вищих педагогічних і спеціальних навчальних закладів, державних стандартів підготовки фахівців з фізичної культури, навчальних планів і програм з фізичної культури усіх типів загальноосвітніх навчальних закладів).

Метою моделі професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури має бути формування його як фахівця зі спортивно-ігрової діяльності, особливо – з проведення шкільного уроку з елементами футболу, адже існує відповідне регіональне замовлення, сформоване на основі нормативних документів і державних стандартів середньої освіти, які передбачають потреби й можливості проведення в усіх класах ЗНЗ одного уроку фізичної культури з елементами футболу щотижнево. Визначено спортивно-ігрові функції майбутнього вчителя фізичної культури – базову педагогічно-професійну, професійно-орієнтовану фізкультурну, спеціалізовану спортивно-ігрову, яким відповідають основні компетенції. Установлено, що процес підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до спортивно-ігрової діяльності в ЗНЗ має відповідати принципам: загальнодидактичним (активності, доступності, наочності, диференціації, цілісності, індивідуалізації, вікової відповідності, рефлексивності, цілеспрямованості, послідовності реалізації завдань) та спеціальним (повторності циклів тренувань, динамічності навчально-тренувального процесу, поступового зростання фізичного навантаження, єдності загальної фізичної та спортивно-ігрової підготовки, різноманітності й новизни навчально-тренувальної діяльності) [9, с. 34-38].

Спортивно-ігрова робота, яка у школі починається з уроків фізичної культури, має своє продовження у позаурочних і позашкільних спортивних заходах, критеріями ефективності цієї діяльності – участь у спортивних змаганнях. Це допомагає активізувати і урізноманітнювати форми урочної та позаурочної спортивної роботи.

Саме тому, що спортивно-ігрові технології є провідними в усіх закладах освіти, майбутній фахівець фізичної культури повинен володіти, в першу чергу, досконалими знаннями, вміннями та навичками з їх організації та методики проведення. Вагоме місце відводиться цій роботі ще й тому, що спортивно-ігрові технології використовуються в навчально-виховному процесі з фізичного виховання як засіб і метод навчання і виховання.

Разом з тим, не зайвим буде приділити увагу питанням, які пов'язані з цілезабезпеченням, вимогами і змістом тих напрямів професійної діяльності вчителя фізичної культури, що реалізуються засобами спортивних ігор – універсальним інструментом педагогічного впливу.

Упродовж майже всіх занять провідне значення приділяється комплексному ігровому методу: гра→навчання→гра. І, лише коли сформуються основні компоненти техніки змагальної

вправи, на зміну ігровому методу поступово приходять аналітико-синтетичний метод: вправа→гра→вправа [7, с. 68-76].

Особливе значення в роботі зі студентами має висока емоційність процесу навчання. Одноманітні, нудні заняття не дають гарних результатів і є головною причиною великого відсівання осіб, які займаються. Висока емоційність може бути результатом спортивно-ігрових технологій при наявності: 1) розмаїтості засобів, методів і форм роботи; 2) використання ігрової змагальної форми вправ; 3) великої кількості ігор; 4) створення дружніх відносин у колективі між тими, хто займається, й викладачем; 5) ставлення конкретних цілей, доступних можливостям осіб, що займаються; 6) чергування регламентованої й вільної діяльності динамічного характеру.

Отже випускник факультету фізичного виховання повинен знати:

- Правила безпеки на заняттях зі спортивних ігор.
- Санітарно-гігієнічні вимоги до занять спортивними іграми.
- Організацію та форми занять спортивними іграми у дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних, позашкільних, вищих навчальних закладах, виробничих й сільських колективах фізичної культури, оздоровчо-реабілітаційних закладах, місцях проживання і масового відпочинку дітей та дорослих.
- Зміст навчального матеріалу і вимог шкільної програми з розділу «Спортивні ігри».
- Сучасні вимоги до предметних ігрових та комплексних уроків фізичної культури з елементами спортивних ігор.
- Організаційно-методичні положення підготовки і проведення предметних ігрових, комплексних уроків фізичної культури, секційних та навчально-тренувальних занять зі спортивних ігор.
- Організаційно-методичні основи використання ігрового матеріалу у програмі спортивних свят, вечорів та інших заходів спортивно-масової й фізкультурно-оздоровчої роботи.
- Можливості використання спортивних ігор у лікувальній, адаптивній, реабілітаційній та рекреативній фізичній культурі [8, с. 62-66].

Уміти:

- Проводити предметний ігровий та комплексний уроки фізичної культури, секційні заняття з ігрових видів спорту в ЗОШ, навчально-тренувальні заняття у відділеннях зі спортивних ігор ДЮСШ, СДЮШОР.
- Дати педагогічну та ігрову характеристику команді, окремим гравцям. Підбирати засоби і методи виховного впливу, що спрямовані на вирішення завдань, які стоять перед командою.
- Розробляти комплексні ігрові програми для спортивних свят, вечорів та інших фізкультурно-оздоровчих й спортивно-масових заходів.
- Підбирати ігровий матеріал для профілактики, реабілітації, діагностики функціонального стану та прискорення відновлення організму людини.
- Самостійно доповнювати та розширювати знання, вміння, навички з курсу спортивних ігор, творчо використовувати їх при реалізації інших розділів програм фізичного виховання [8, с. 84-88].

Володіти:

- Технологією підготовки і проведення предметних ігрових, комплексних уроків фізичної культури, секційних та навчально-тренувальних занять зі спортивних ігор.
- Методами педагогічного контролю в процесі занять спортивними іграми.
- Методикою організації та проведення самостійних занять зі спортивних ігор учнями загальноосвітніх шкіл, ДЮСШ, СДЮШОР.
- Методикою проведення виховної роботи в класі, секції, групі ДЮСШ, СДЮШОР під час занять і змагань зі спортивних ігор та поза ними.

- Методикою використання спортивних ігор як засобу і методу фізичного виховання у місцях проживання й масового відпочинку дітей та дорослих [8, с. 92-96].

«Соціальне замовлення» сучасності, яке держава пропонує нам, – це інтелектуально розвинений, духовно багатий, фізично досконалий спеціаліст. Саме такі люди здатні реалізувати основні положення стратегії розвитку держави, тим самим підвищити економіко-соціальний рівень життя громадян України. Втім, першочерговим завданням України як соціально орієнтованої держави є сприяння саме фізичному розвитку молодого покоління. Основою його реалізації було й залишається фізичне виховання з усією різноманітністю засобів і методів. Саме серед цих засобів і методів особливе місце відведене спортивним іграм.

Спортивні ігри традиційно популярні серед усіх категорій населення країни завдяки різноплановому впливу на організм людини, в тому числі емоційному. У структурі вищої освіти спортивні ігри входять до циклу базових фізкультурно-спортивних дисциплін у відповідності до державних освітніх стандартів, навчальних планів і програм.

Відомо, що фізичний розвиток і рухова підготовленість, як і рівень розвитку психіки, інтелекту, складають важливі компоненти здоров'я. Саме через застосування в навчально-виховному процесі спортивних ігор стає можливим реалізувати комплекс освітніх завдань, до яких входить не тільки формування та підтримка здоров'я, але й розвиток певних рухових можливостей студентської молоді.

Реалізація вказаних вимог обумовлює зростання виховної ролі вчителя фізичної культури, від якого значно залежить фізичне і духовне становлення наступних поколінь. Альтернативою уявлення про вчителя фізичної культури як фахівця з формування рухових умінь та розвитку фізичних якостей має стати нове бачення – як особистості з розвивальними соціокультурними й гуманними настановами, яка спроможна забезпечити перетворення процесу фізичного виховання у самовиховання і самоосвіту.

Список використаних джерел

1. Ахметов Р.Ф. Проблеми й перспективи формування професійної майстерності фахівців фізичної культури засобами інноваційних технологій [Електронний ресурс] / Р.Ф.Ахметов, В.К.Шаверський. – Режим доступу : www.lifesway.org/inf/PP200801.pdf
2. Бабаліч В.А. Формування особистості вчителя фізичної культури в умовах реформування системи освіти в Україні [Електронний ресурс] / В.А.Бабаліч. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/snsv/2009_1/09baveou.pdf
3. Бабенко Т.В. Соціокультурне середовище вищого навчального закладу як фактор розвитку конкурентоздатності фахівця /Т.В.Бабенко // Наук. зап. Серія : Пед. науки // [Кіровогр. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка]. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – Вип. 134. – С. 42–46.
4. Безкоровайна Л.В. Теоретичні аспекти підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до професійної діяльності у вищих навчальних закладах / Л.В. Безкоровайна, А.В. Сватєв // Вісник Запорізького національного університету. Серія «Фізичне виховання та спорт». – 2009. – № 1. – С. 107–112.
5. Голуб Л.В. Формирование региональной системы непрерывного профессионального образования / Л.В.Голуб // Педагогика. – 2001. – № 3. – С. 48–52.
6. Грінченко І.Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в нових умовах / І.Б.Грінченко // Вища освіта України : теоретичний та науково-методичний часопис. Додаток 3, т. 7 : тем. вип.: Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. – К. : Гнозис, 2011. – С. 84–93.
7. Маслюк Р.В. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання / Р.В.Маслюк // Проблеми підготовки сучасного вчителя : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2013. – Вип. 8. – Ч. 2. – С. 68–76.

8. Наумчук В.І. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в процесі самостійної роботи зі спортивних ігор /В.І.Наумчук. – Тернопіль : Астон, 2010. – 160 с.
9. Свєртнєв О.А. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до спортивно-ігрової діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі : дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Свєртнєв Олександр Анатолійович. – Полтав. держ. пед. ун-т ім. В.Г.Короленка. – Полтава, 2009. – 330 с.

Current social order of the state is intellectually developed, spiritually rich and physically perfect specialist. Such people are able to realize the main strategies of national development and to increase the economic and social standard of living of the citizens of Ukraine. However, the priority of Ukraine as a socially oriented state is promoting young generation's physical development. The basis for its realization is physical education with all the variety of means and methods. Sport games are of great importance within this question.

Sports games are traditionally popular among all the categories of the population through diverse effects on the human body, especially emotional one. According to the state educational standards and curriculum sport games belong to the cycle of basic sport disciplines in the structure of higher education.

It is known that physical development and motor preparedness, as well as the level of the psyche and intellect, are important components of health. The use of sport games in educational process makes it possible to realize the complex of educational tasks aimed not only at the formation and support of health, but also at the development of students' motor capabilities.

Realization of these requirements promotes the growth of educational role of teachers of Physical Education which are responsible for physical and spiritual formation of next generation. An alternative for considering the teacher of Physical Education as a specialist in motor skills formation and physical qualities development there should become a new approach – teacher of Physical Education as a personality with developmental socio-cultural and humane guidelines able to provide the conversion of the process of physical education into self-education.

Key words: professional formation, content of educational process, stereotypes, innovative activity, sport and game technologies, specialists in Physical Education.

УДК 371.14

Валентина Вонсович
Valentya Vonsovych

ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ КЕРІВНИКА СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

FORMATION OF MANAGERIAL CULTURE OF THE HEAD OF MODERN SCHOOL

Розглянуто основні теоретичні та концептуальні підходи педагогічної науки щодо вивчення управлінської культури керівника середньої школи. Обґрунтовуються теорії, котрі можуть виступити інструментом аналізу щодо формування управлінської культури керівника сучасної школи. Акцентовано увагу на функціях формування управлінської культури керівників.

Ключові слова: управлінська діяльність керівника сучасної школи, культура управління керівника сучасної школи, фактори управління.